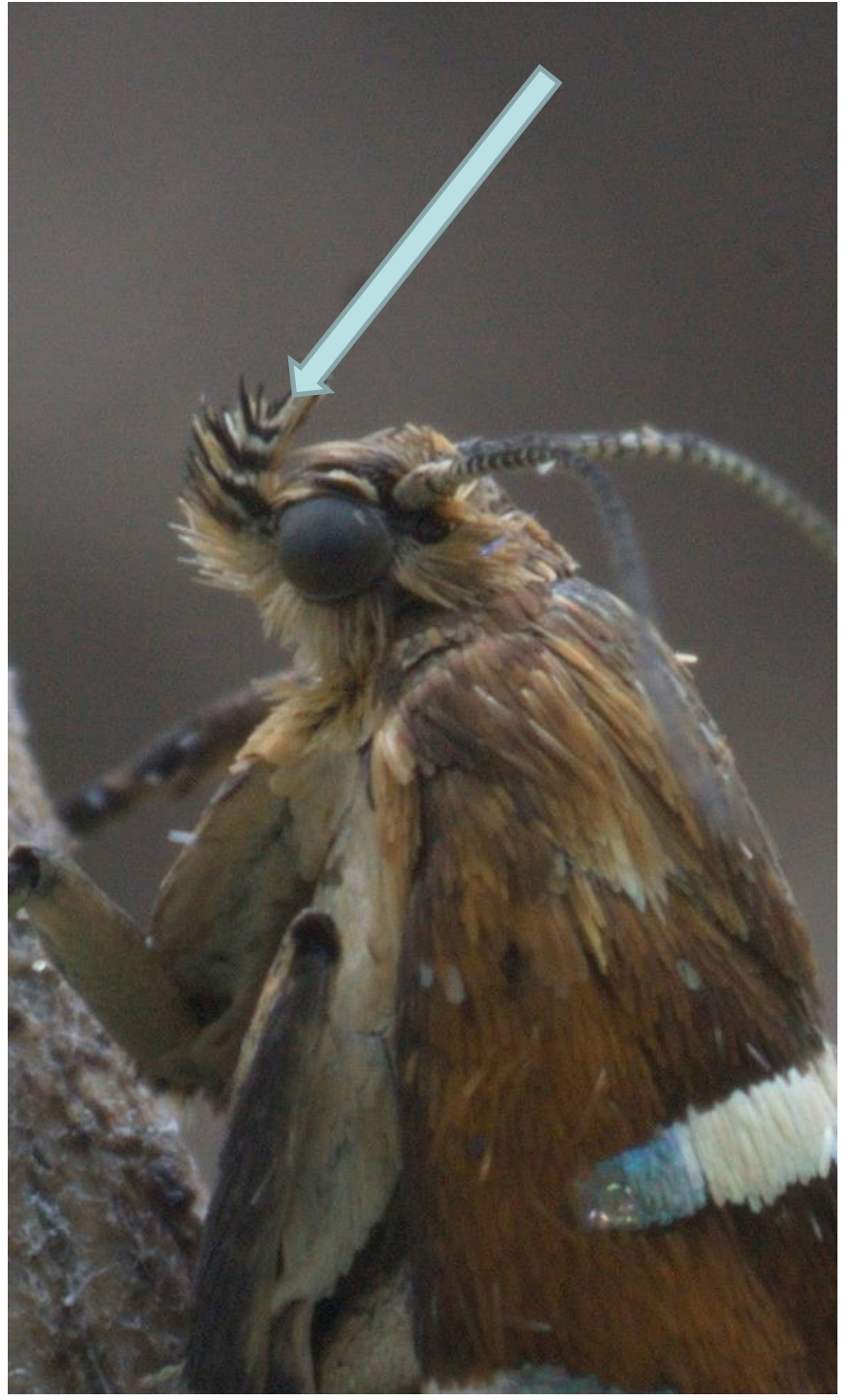

Fókuszban a molyok 1. eladás

Megoldódott egy évszázados rejtély
A budai szakállasmoly (*Glyphipteryx loricatella*
Treitschke) életmódja

Takács Attila, Szabóky Csaba

2. Országos lepkész találkozó
2016. 07. 08. Szögliget

Die

Schmetterlinge von Europa.

(Fortsetzung des Ochsenheimer'schen Werks),

von

Friedrich Treitschke,

k. k. Hoftheater-Oekonom in Wien, ord. Mitglied der kais. naturforschenden Gesellschaft in Moskau, und Ehrenmitglied der naturforschenden Gesellschaft in Leipzig.

Neunter Band.

Zweyte Abtheilung.

Leipzig, bey Ernst Fleischer.

1833.

1. LORICATELLA.

Aechm. alis anticis fusco aurcis, striis octo argenteis, macula media speculiformi, disco atro aureo argenteoque punctato.

Bis jetzt weder abgebildet noch beschrieben. Von Hrn. Kindermann vor einigen Jahren in Ungarn entdeckt, und durch Herrn von Lischer, wie oben, benannt. Falpen, Kopf und Rücken sind olivenbraun, die Fühler schwarzbraun und weiß geringelt, eben so ist der Hinterleib; die Füße sind braun, weiß gefleckt.

Die Vorderflügel zeigen sich ungemein prächtig. Ihr Grund ist ein in Olivenfarbe spielendes Goldbraun. Längs des Vorderrandes stehen fünf große silberne Striche, welche gegen die Mitte der Fläche endigen, vorher aber sich stahlblau färben. Vom Innenrande gegen die Mitte laufen zwey andere silberne Striche, die am Ende ebenfalls blaue Färbung annehmen. Der zweyte Strich verbindet sich zuweilen mit dem ihm entgegen kommenden dritten des Vorderrandes. Zwischen dem dritten und vierten Striche des Vorderrandes, welche sich weit von einander entfernen, indem der eine einwärts, der andere auswärts zum Innenrande zieht, liegt ein fast rundes Schild. Die vordere Hälfte ist der Länge nach fein schwarz und weiß gestrichelt, die Hälfte gegen den Innenrand aber tief sammet schwarz, mit goldenen und silbernen Punkten. Der Rand vor den grauen Franzen ist schwarz, in letzteren steht ein weißer, gegen die Flügelspitze sich wendender, und mit einem stahlblauen Punkte aufhörender Zahn.

Die Hinterflügel führen ein tiefes Schwarzbraun, die Franzen, hinter einem lichterem Striche, sind erst weißlich, nächst dem Körper aber braun.

Unten ist Alles schwarzbraun, nur in der Spitze der Vorderflügel zeigen sich auch hier der fünfte weiße Strich der Oberseite und der Zahn in den Franzen. Letztere sind an den Hinterflügeln heller, weißlichbraun.

Részlet a Fauna Hungariae XVI/A kötet III. (1955) füzetének 57. illetve az 58. oldaláról

1. nem : *Glyphipteryx* HBN.

Elülső szárnyán az r_4 és r_5 között a csúc s lebényszerűen előrehúzott, sejtje hátul kiszélesedik, melléksejtje van. Hátsó szárnyán az rr a csúc s előtt végződik, sejtje hátul erősen kihúzott, a végsőér-hurok igen nagy (14. ábra : B).

A lepkék többnyire kicsik, nappal repülnek, ülőhelyzetben »legyeznek«. A mintázat a külső szegélytérén csillogó aranyos-olajbarna és szürke alapon fehér horgokból és kékezüst pettyekből áll. Az egész földön elterjedt nem, hazánkból 10 fajt ismerünk. Gazdaságilag közömbösek.

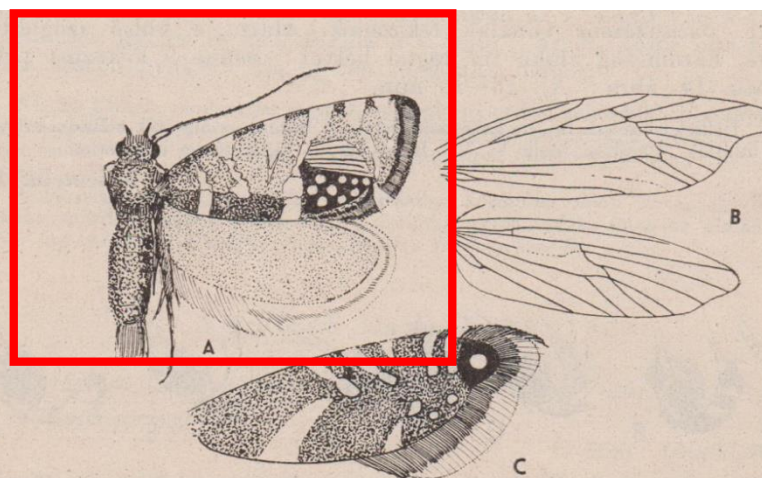
1 (2) Ajaktapogatójának 2. ízén alul hosszú és durván elálló pamacszerű szőrcsomó van (13. ábra : A). A legnagyobb faj. Elülső szárnya sárgásbarna, a felső szegélyen 5, a belső szegélyen 2 és a külső szegélyen 1 fehér folttal, amelyek rövid, ölmosan csillogó vonalakkal folytatódnak a szárny belseje felé. A sejt mögött nagy, fehér folt van, amelyben fekete, párhuzamos vonalak fekszenek. Alatta a külső szögletben fekete, háromszög alakú tér foglal helyet : benne 9 kékezüst petty látható (14. ábra : A). 18–19 mm.

Délkelet-európai faj, de hazánkból írták le. Nálunk eddig csak a Budai hegyekben találták. Repülési ideje V., VI. Hernyója és tápnövénye ismeretlen

***loricatella* TR.**

13. ábra. A : *Glyphipteryx loricatella* TR., B : *Glyphipteryx Bergstraesserella* F., C : *Choreutis punctosa* HAW., D : *Milliereia dolosana* HS., E : *Allononyma diana* HBN. és F : *Simaethis pariana* CL. feje (Eredeti)

14. ábra. A : *Glyphipteryx loricatella* TR. — B : *G. thrasonella* SC. erezete — C : *G. forsterella* F. elülső szárnya (B : SPULER nyomán, a többi eredeti)

Meghívó

A MAGYAR ROVARTANI TÁRSASÁG
1996. október 18-án pénteken délután 16 órakor a
KERTÉSZETI ÉS ÉLELMISZERIPARI EGYETEM
„A” épület A/1 termében (Budapest XI., Ménesi út 44.) tartandó
660. ülésére

Tárgysorozat

1. Szabóky Csaba: Újra felfedeztem a budai szakállasmolyt
(*Glyphipteryx loricatella*) (20 perc)
2. Horváth Adrien és Haltrich Attila: Vértetű fertőzöttségi és
vértetű parazitáltsági megfigyelések almásokban (15 perc)

Szünet

3. Hegyessy Gábor: Egy bogarász kutatásai a Bodrogtóban
(diavetítéssel 60 perc)

Az előadóülésre minden érdeklődőt szeretettel várunk!

Figyelem! November 6-án szerdán 15 órakor Választmányi ülés lesz!

Podlussány Attila
titkár

Dr. Mészáros Zoltán
elnök

A faj lel helyei 1971 után:

- ” Budapest, Hármashatár-hegy, 1982
- ” Budapest, Csepel, 1988 (**Vörös Könyv, 1989**)
- ” Budapest, Feny gyöngye, 1996/ 1997-98 tele után
elt nt a faj
- ” Budapest, Mátyás-hegy, 1996
- ” Budapest, Újlaki-hegy, 1996
- ” Pilis hegység, Nagy-Kevély, 1996
- ” Törökbálint, 2009
- ” Biatorbágy, 2010

Újból előkerült a budai szakállasmoly (*Glyphipterix loricatella* Treitschke, 1833) Magyarországról

*The recurrence of *Glyphipterix loricatella* Treitschke, 1833 in Hungary*

Summary — New records of *Glyphipterix loricatella* are listed from Hungary (Buda and Pilis Mts.).

A Magyar Vörös Könyv szerint a budai szakállasmolyt 1971-ben gyűjtötték utoljára (elsősorban a Huszonnégyökrös-hegyen), s hazai megléte kérdéses. A Magyar Természettudományi Múzeum Állattárában a következő lelőhelyekről találhatók példányai: Budapest, Pável? (1); Budapest, Anker? (1); Budapest, Széchenyi-hegy, 1897. V. 30., Uhryk (1); Budapest, Sváb-hegy, 1899. V. 28., Uhryk (1); Budapest, 1940. VI. 17., Uhryk (1); Budaörs, Csiki-hegyek, 1944. V. 29., Uhryk (3), 1944. VI. 4., Uhryk (3), 1944. VI. 4., Fabricius E. (4), 1944. VI. 4., Szöcs J. (9); Nagykovácsi, Juliannamajor, 1951. VI. 3., Dr. Lengyel (1), 1952. V. 20., Jablonkay J. (1); Budakeszi, Hársbokor-hegy, 1952. V. 26., coll. Dr. Lengyel (1); Budapest, Hármashatár-hegy, 1955. V. 29., coll. Neugebauer T. (6); Budaörs, 1960. V. 20., Szöcs J. (1), 1960. V. 22., Szöcs J. (7), 1965. V. 25., Szöcs J. (1); Budapest, Orbán-hegy, 1971. V. 24., fénycsapda.

Az adatokat áttekintve kitűnik, hogy Uhryk ismerte a lepke repülési helyét, s ezt megosztotta a lepkész kollégákkal. Történelmi érdekesség, hogy nem sokkal az 1944-es német megszállás utáni zűrzavaros, nehéz időszakban a három lepkésznek volt kedve, bátorsága a lepkegyűjtéshez!

A lepke — az időjárástól függően — május közepétől június közepéig repül, mégpedig nappal. Igen meglepő az a példány (1971, Szöcs József gyűjtése), mely fényre repült. Huszonnégyökrös-hegy cédulázású példányt nem találni, mert ezek a „Csiki-hegyek” név mögött bújnak meg. Ezerkilencszáznyolcvankettőben Lukács Istvánnál, Gödön, jártam gyűjteménynézésen, és elcseréltem egy általa fogott *G. loricatella*-t (1982. V. 26., Hármashatár-hegy, Lukács I.). Azóta évente, májusban kerestem a lepkét, de nem sikerült a nyomára bukkannom. István nem tudta meghatározni pontosan, hogy a hegy melyik részén repült a lepke.

Az idei (1996.) év sikersorozata a következő módon indult: Fenyőgyöngye mellett, az elhagyott kőfejtő fölötti sziklagyepen felfedeztem, hogy nyílik az *Orchis tridentata* (foltos kosbor). Május 16-án, késő délután, fotózás céljából felkerestem a területet. Miután a fényképeket elkészítettem, úgy gondoltam, kicsit körülnézek a réten, milyen molyok is mozognak. *Epiblema similana*-ból láttam a legtöbbit. Igen gyorsan repültek, és rövid távon belül leültek a lágyszárú növényekre. Hasonló viselkedését figyeltem meg az *Orophia denisella* — fehérscíkos díszmolyának is. Ez utóbbi példányszáma messze alatta

REDISCOVERY OF *GLYPHIPTERIX LORICATELLA* IN HUNGARY (LEPIDOPTERA: GLYPHIPTERIGIDAE)

ANDRÁS KUN¹ AND CSABA SZABÓKY²

¹Lepidoptera Section, Hungarian Natural History Museum, Baross ucta 13, H-1088 Budapest, and
²Forest Research Institute, Frankel László ucta 42-44, H-1023 Budapest, Hungary

ABSTRACT— Historical data of *Glyphipterix loricatella* (Treitschke, 1833) are discussed, and the lectotype specimen is figured. The type locality is estimated as "Budapest." Discovery of new colonies is reported.

KEY WORDS: Balkans, behavior, biogeography, biology, ecology, endangered species, *Glyphipterix*, lectotype, Romania, Serbia, taxonomy.

Glyphipterix loricatella (Treitschke) was discovered in Hungary. In the original description, no exact locality is given; it is mentioned only that the first specimens were captured by Kindermann (Treitschke, 1833). According to Diakonoff (1986), four syntype specimens exist in the Treitschke collection housed in the Hungarian Natural History Museum (HNHM) (originally described in *Aechlosia*); one of them was selected as lectotype. At present the lectotype specimen and all the three paralectotypes are preserved in HNHM; the lectotype and its original labels are illustrated here for the first time (Fig. 1).

Historical Review

Kindermann was a dealer of insects, who lived in Ofen (= Buda), and collected extensively around the city, later in various regions of historical Hungary, then in the Balkans (Abafi-Aigner, 1898). As the specimens of Kindermann had most probably originated from the well known collecting sites around Ofen, the type locality of "*Aechlosia loricatella*" is restricted here as Budapest. After the collections of Kindermann, the species had disappeared for more than fifty years. Frivaldszky had no specimens in his extensive collection and he even failed to mention it in his faunistic synopsis (Frivaldszky, 1865). Later, it was found again at the very end of the century, and collected repeatedly up to 1971. The following material (in addition to the syntypes) is preserved in the HNHM:

Fig. 1. Lectotype of *Glyphipterix loricatella* in HNHM.

Fig. 2. Pair of *Glyphipterix loricatella* in copula (Budapest).

Hungary (Pannonic: Budapest, Pável? (1 specimen); Budapest, Atker; Budapest; Budapest Széchenyi-hegy, 30-V-1897, Uhryk (1 specimen); Budapest, Sváb-hegy, 28-V-1899, Uhryk (1 specimen); Budapest, 17-VI-1940, Uhryk (1 specimen); Budaörs, Csiki-hegyek, 29-V-1944, Uhryk (3 specimens); 4-VI-1944, Uhryk (3 specimens); Fabricius E. (4 specimens); 4-VI-1944, Szöcs J.; Nagykovácsi, Juliannamajor, 3-VI-1951, Dr. Lengyel (1 specimen); Budapest, Hármashatár-hegy, 29-V-1955, Neugebauer T. (6 specimens); Budaörs, 20-V-1960, Szöcs J. (1 specimen); 22-V-1960, Szöcs J. (7 specimens); 25-V-1965, Szöcs J. (1 specimen); Budapest, Orbán-hegy, 24-V-1971, light-trap; Budapest, Hármashatár-hegy, 18-V-1996, leg. A. Kun (2 specimens).

The species was recorded outside of Hungary from Transylvania (Romania) (Capuşe and Kovács, 1987), and from Serbia (Meess, 1910). According to the Hungarian Red Data Book, the last record of the species originated from the year 1971 and the species was considered as close to being extinct (Varga, 1990).

Observations

On the evening of 16 May 1996, this legendary Hungarian sedge moth was rediscovered in the Hármashatár-hegy, within the borders of the capital, Budapest (Szabóky, 1996). Within the next three days we found the species in three different localities in Budapest, and in another place slightly further to the north, outside from the city border (Pilisböröcsjén; Nagykevelly). The habitats are generally in the

Diakonoff által, 1978-ban kijelölt lectotípus, a Magyar Természettudományi Múzeum állattári anyagában

1	Név	szá m	ország	hely (nagy)	hely (kicsi)	év	hó	nap	gyűjtő	fiókszám
2	loricatella	1	Magyarország	Budapest					Anker	26A/10
3	loricatella	2	Magyarország	Budapest					Anker	26A/10
4	loricatella	3	Magyarország	Budapest					Anker	26A/10
5	loricatella	4	Magyarország	Budapest	Csepel, XXI. ker. Attila u. 46.	1988	5	23	Cser Balázs	26A/10
6	loricatella	5	Magyarország	Budapest	Julianna-major	1951	6	8	Dr. Lengyel	26A/10
7	loricatella	6	Magyarország	Budaörs	Csiki-hegyek	1944	6	4	Fabricius E.	26A/10
8	loricatella	7	Magyarország	Budaörs	Csiki-hegyek	1944	6	4	Fabricius E.	26A/10
9	loricatella	8	Magyarország	Budaörs	Csiki-hegyek	1944	6	4	Fabricius E.	26A/10
10	loricatella	9	Magyarország	Budaörs	Csiki-hegyek	1944	6	4	Fabricius E.	26A/10
11	loricatella	10	Magyarország	Budapest	Orbánhegy	1971	5	24	fénycsapda	26A/10
12	loricatella	11	Magyarország	Budapest	Julianna-major	1952	5	20	Jablonkay J.	26A/10
13	loricatella	12	Magyarország	Budakeszi	Hársbokorhegy	1952	5	20	Jablonkay J.	26A/10
14	loricatella	13	Magyarország	Budapest	Hármashatárhegy	1996	5	18	Kun A.	26A/10
15	loricatella	14	Magyarország	Budapest	Hármashatárhegy	1996	5	18	Kun A.	26A/10
16	loricatella	15	Magyarország	Budapest	Hármashatárhegy	1955	5	29	Neugebeuer T.	26A/10
17	loricatella	16	Magyarország	Budapest	Hármashatárhegy	1955	5	29	Neugebeuer T.	26A/10
18	loricatella	17	Magyarország	Budapest	Hármashatárhegy	1955	5	29	Neugebeuer T.	26A/10
19	loricatella	18	Magyarország	Budapest	Hármashatárhegy	1955	5	29	Neugebeuer T.	26A/10
20	loricatella	19	Magyarország	Budapest					Pável	26A/10
21	loricatella	20	Magyarország	Budaörs	Csiki-hegyek	1944	6	4	Szőcs J.	26A/10
22	loricatella	21	Magyarország	Budaörs	Csiki-hegyek	1944	6	4	Szőcs J.	26A/10
23	loricatella	22	Magyarország	Budaörs	Csiki-hegyek	1944	6	4	Szőcs J.	26A/10
24	loricatella	23	Magyarország	Budaörs	Csiki-hegyek	1944	6	4	Szőcs J.	26A/10
25	loricatella	24	Magyarország	Budaörs	Csiki-hegyek	1944	6	4	Szőcs J.	26A/10
26	loricatella	25	Magyarország	Budaörs	Csiki-hegyek	1944	6	4	Szőcs J.	26A/10
27	loricatella	26	Magyarország	Budaörs	Csiki-hegyek	1944	6	4	Szőcs J.	26A/10
28	loricatella	27	Magyarország	Budaörs	Csiki-hegyek	1944	6	4	Szőcs J.	26A/10
29	loricatella	28	Magyarország	Budaörs	Csiki-hegyek	1944	6	4	Szőcs J.	26A/10
30	loricatella	29	Magyarország	Budaörs		1960	5	22	Szőcs J.	26A/10
31	loricatella	30	Magyarország	Budaörs		1960	5	20	Szőcs J.	26A/10
32	loricatella	31	Magyarország	Budaörs		1960	5	22	Szőcs J.	26A/10
33	loricatella	32	Magyarország	Budaörs		1960	5	22	Szőcs J.	26A/10
34	loricatella	33	Magyarország	Budaörs		1960	5	22	Szőcs J.	26A/10
35	loricatella	34	Magyarország	Budaörs		1960	5	22	Szőcs J.	26A/10
36	loricatella	35	Magyarország	Budaörs		1960	5	22	Szőcs J.	26A/10
37	loricatella	36	Magyarország	Budaörs		1965	5	25	Szőcs J.	26A/10

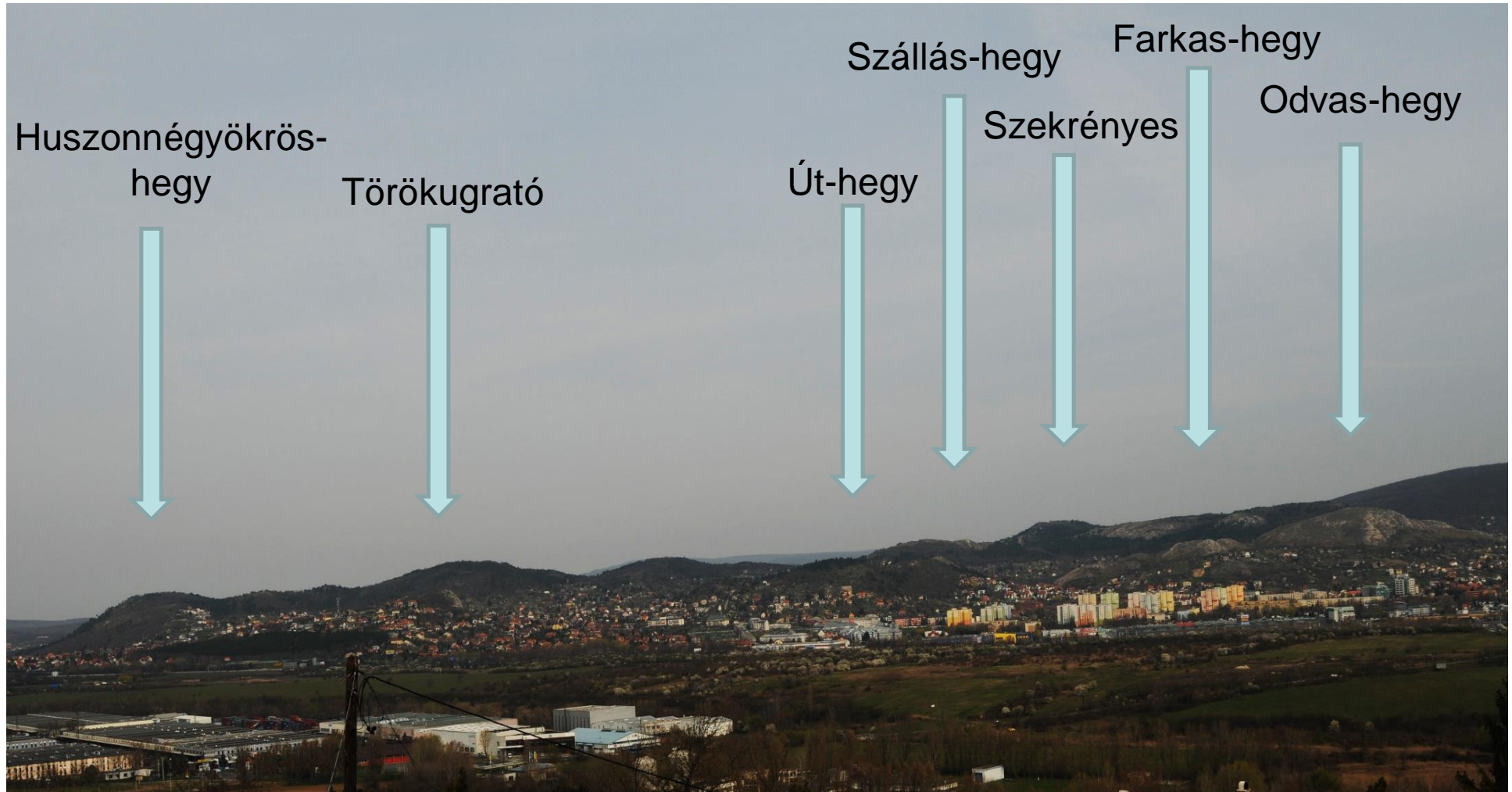
	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
37	loricatella	36	Magyarország	Budaörs		1965	5	25	Szócs J.	26A/10
38	loricatella	37	Magyarország	Budapest		1940	6	17	Uhrik	26A/10
39	loricatella	38	Magyarország	Budaörs	Csiki-hegyek	1944	5	29	Uhrik	26A/10
40	loricatella	39	Magyarország	Budaörs	Csiki-hegyek	1944	5	29	Uhrik	26A/10
41	loricatella	40	Magyarország	Budaörs	Csiki-hegyek	1944	5	29	Uhrik	26A/10
42	loricatella	41	Magyarország	Budaörs	Csiki-hegyek	1944	6	4	Uhrik	26A/10
43	loricatella	42	Magyarország	Budaörs	Csiki-hegyek	1944	6	4	Uhrik	26A/10
44	loricatella	43	Magyarország	Budaörs	Csiki-hegyek	1944	6	4	Uhrik	26A/10
45	loricatella	44	Magyarország	Budapest	Széchenyihegy	1897	5	30	Uhryk	26A/10
46	loricatella	45	Magyarország	Budapest	Svábhegy	1899	5	28	Uhryk	26A/10
47	loricatella	46							Coll. Krone	26A/10
48	loricatella	47	Ofen						Coll. Eppelsheim	26A/10
49	loricatella	48							Coll. Krone	26A/10
50	loricatella	49								26A/10
51	loricatella	50							Coll. Uhryk	26A/10
52	loricatella	51							Coll. Frovaldszky	26A/10
53	loricatella	52				1855			HNHM	26A/10
54	loricatella	53	Coll. Treitschke	E/43	LECTOTYPUS		TREITS// 3769	Kijelölte: A. Diakonoff 1978	(csápja, potroha hiányzik)	
55	loricatella	54	Coll. Treitschke	E/43	PARALECTOTYPUS		TREITS// 3769		(feje, potroha hiányzik)	
56	loricatella	55	Coll. Treitschke	E/43	PARALECTOTYPUS		TREITS// 3769		(bal elülső és hátsó szárnyai, feje és potroha hiányoznak.)	
57	loricatella	56	Coll. Treitschke	E/43	PARALECTOTYPUS		TREITS// 3770		(bal hátulsó szárny alátűzve, szárnya és potroha hiányzik)	

*Forrás: Dr. Bálint Zsolt, Katona Gergely, Magyar Természettudományi Múzeum

Mit tudtunk a fajról 2009-ig?

- Csepeli példány (1989) n szirmom levelén ült
- Az imágókat a következő növényfajokon figyeltük meg:
 - "Koloncos legyez f (Filipendula vulgaris)
 - "Csabaíre vérf (Sanguisorba minor)
 - "Vörös gólyaorr (Geranium sanguineum)
 - "Apró n szirmom (Iris pumila)
 - "Lenlevel zsellérke (Thesium linophyllum) kopula
 - "Közönséges kígyószisz (Echium vulgare)

Potenciális él helye a Csiki-hegyek+

2009 a fordulat éve

Törökbálinti élőhely.

Élőhelyen készült fotó

Petézőhelyet kereső imágó

Petéző imágó

Pete, mikroszkópos felvétel*

*Dr. Bálint Zsolt, Magyar Természettudományi Múzeum

Aknák a nőszirmos levélben

ürülék

**Köszönjük a megtisztelő
figyelmet!**

